

de Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag

16 maart 2005

Ons kenmerk

OWB/WG/2005/1476

Onderwerp

departementale vraagprioriteiten onderzoek

In de Voortgangsrapportage Wetenschapsbeleid 2005 van 21 september 2004 (Tweede Kamer 29338, nr. 23) heb ik u geïnformeerd over de instelling in overleg met mijn collega's van een interdepartementale werkgroep 'departementale vraagprioriteiten onderzoek'. Hiermee wil ik onder meer tegemoet komen aan de wens van de Tweede Kamer meer nadruk te leggen op het belang van maatschappelijke prioriteiten en de vraag van departementen. Een deel van de aanloopkosten voor de zogeheten smart mix zal worden ingezet voor onderzoek van groot maatschappelijk belang op departementale aandachtsterreinen. De werkgroep heeft zich tot doel gesteld om eerst een aantal duidelijke inhoudelijke keuzes te maken en vervolgens in een breder kader na te gaan waar departementen knelpunten en lacunes in de kennisinfrastructuur signaleren.

De werkgroep heeft inmiddels een aantal concrete inhoudelijke adviezen opgesteld, die ik onderschrijf en hieronder nader toelicht. Tot dit advies is gekomen door aan de betrokken departementen in de werkgroep (die van EZ, BZK, Justitie, LNV, SZW, VROM, VenW, VWS en OCW) te vragen om kennisprojecten te benoemen, die kunnen bijdragen aan de oplossing van belangrijke maatschappelijke problemen. Richtinggevende elementen hierbij zijn: de projecten dienen voort te komen uit de actuele vraag van de departementen; het moet gaan om projecten die op korte termijn in uitvoering kunnen worden genomen; de onderwerpen dienen het hart van het departementale beleid te betreffen, terwijl via andere weg niet snel (voldoende) financiering kan worden gevonden voor dat onderzoek; er dient uitzicht te zijn op continuering van het betrokken onderzoek in de toekomst, mede vanwege het belang van het onderwerp.

De werkgroep heeft overeenstemming bereikt over drie prioriteiten, namelijk:

- a. Kennis voor stedelijke problemen: Stedelijk Innovatieprogramma (STIP);
- b. Pensioenen en sociale verzekeringen: Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar);
- c. Internationalisering van het recht, ingebed in de vraag hoe 'recht' zich verhoudt wat betreft werking en effectiviteit ten opzichte van andere 'ordeningsmechanismen' van een samenleving: Study Center for the Internationalisation of the Law (in oprichting – SCIL).

Ik onderschrijf het grote maatschappelijk belang van het onderzoek op deze terreinen. In een bijlage bij deze brief is een korte beschrijving gegeven van de inhoud en strekking van deze projecten. Twee ervan komen overeen met sleutelgebieden die zijn aanbevolen in het kader van het Innovatieplatform,

namelijk de pensioenvraagstukken en internationalisering van het recht; zodoende kan het onderhavige kader meewerken aan het realiseren van die aanbevelingen vanuit het Innovatieplatform.

Advies NWO

Aan NWO heb ik gevraagd een advies te geven over de kwaliteit, met name in wetenschappelijk opzicht, van de geselecteerde projecten. NWO geeft aan bij twee van de drie projecten, namelijk het Stedelijk Innovatieprogramma (STIp) en Study Center for the Internationalisation of the Law (SCIL) zelf betrokken te zijn. NWO verwijst daarom naar uitspraken over deze projecten die gedaan zijn voordat van deze adviesaanvraag sprake was, om het idee van belangenverstremming uit te sluiten.

Ten aanzien van het *Stedelijk Innovatieprogramma (STIp)* merkt NWO op, dat NWO aan STIp een subsidie heeft toegekend uit het stimuleringsfonds bij NWO. Uit dit fonds kan worden bijgedragen aan programmatische initiatieven van gebieden, wanneer is voldaan aan twee criteria: de programma's dienen te leiden tot excellent wetenschappelijk onderzoek en de opzet dient zodanig te zijn dat maatschappelijk gebruik van de resultaten optimaal gefaciliteerd wordt. Gelet op de selectieve toewijzing uit dit fonds, moet honorering vanuit het fonds in casu daarom worden gezien als bewijs van wetenschappelijke kwaliteit en potentie en van maatschappelijke toepasbaarheid.

Wat betreft *Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar)* wijst NWO erop, dat NWO aan de initiatiefnemer prof. dr. A. L. Bovenberg in 2003 de Spinozapremie heeft toegekend. Dit impliceert een positief antwoord op de kwaliteitsvraag.

Wat betreft *Study Center for the Internationalisation of the Law (SCIL)* wijst NWO erop, dat aan dit plan op voordracht van het Gebiedsbestuur Maatschappij- en Gedragwetenschappen een ondersteuning is toegekend. Daarbij heeft het Algemeen Bestuur van NWO opgemerkt, dat het SCIL reeds veel support heeft gekregen en een zeer goede invulling vormt van de algemene NWO-strategie om ter verhoging van de wetenschappelijke kwaliteit via regie de totstandkoming van focus en massa te bevorderen.

Als slotconclusie spreekt NWO de stellige verwachting uit, dat gezien de kwaliteit van de projecten de toekenning van de ondersteuning in alledrie de gevallen een investering met een hoog wetenschappelijk en maatschappelijk rendement zal blijken

Verdere uitwerking ondersteuning

Ter stimulering en ondersteuning van het onderzoek op de genoemde terreinen heb ik besloten aan elk van de drie genoemde projecten €5 miljoen toe te kennen door middel van toevoeging van deze middelen aan het budget van NWO. Aan NWO zal ik vragen om een en ander nader vorm te geven. De gedachten gaan uit naar een projectduur van vier jaar met een mid termreview na twee jaar. Verder zal ik aan NWO vragen om aandacht te besteden aan de articulatie van de departementale vraag. De AWT heeft in een brief hiervoor desgevraagd suggesties gedaan, die ik onderschrijf:

- Het betrekken van verschillende departementen – op een voldoende hoog niveau – om duurzaam commitment bij het project te onderhouden;
- Het betrekken van eventuele gebruikers of objecten van onderzoek bij de vraagformulering en begeleiding – dus andere relevante partijen.
- Het in samspraak met onderzoekers opstellen van deelvragen.

De AWT heeft ook aandacht gevraagd voor de onderwerpen criminaliteit en integratie. Aan NWO zal worden gevraagd om bij de uitwerking van het Stedelijk Innovatieprogramma waar mogelijk en passend aan deze onderwerpen aandacht te schenken.

Voorts heeft de AWT nog verdere invulling gegeven aan gedachten voor de verankering van het onderzoek, niet alleen in de wereld van de wetenschap, maar juist ook in die van het beleid. Deze suggesties zal ik overbrengen aan mijn collega-bewindspersonen. De AWT beveelt aan om bijvoorbeeld gedurende het onderzoek een 'ambassadeur' aan te stellen, die deze werelden met elkaar verbindt. Deze persoon, die zowel gezag in de wetenschap als het beleid dient te hebben, fungeert als centraal aanspreekpunt voor beide partijen.

Ook noemt de AWT met betrekking tot de kennisoverdracht naar de departementen toe een aantal expliciete voorwaarden aan de onderzoeksorganisaties, bijvoorbeeld:

- Laat de onderzoekers masterclasses cq summerschools voor ambtenaren uit verschillende departementen verzorgen;
- Vraag of maak gezamenlijk met de onderzoekers 'vertalingen' van wetenschappelijke producten voor beleidsmedewerkers;

- Organiseer gezamenlijk een (wetenschappelijk) congres over het onderwerp.

In het advies "Vitalisering van de kenniseconomie" van de Werkgroep dynamisering kennis- en innovatiesysteem, die is ingesteld in het kader van het Innovatieplatform, wordt de gedachte gelanceerd van de vorming van Maatschappelijke Topinstituten. Bij maatschappelijke topinstituten worden verbindingen gelegd tussen excellent onderzoek en vraagpartijen, waaronder met name ook vertegenwoordigers van het overheidsbeleid, zoals departementen. Doel is, dat de projectorganisaties van de drie hier geselecteerde prioriteiten zich ontwikkelen tot maatschappelijke topinstituten. Ik zal NWO uitnodigen om dit concept nader in te vullen bij het opstellen van het nieuwe strategieplan 2007-2010, en daarbij met name aandacht te geven aan de manier waarop de continuïteit van de maatschappelijke topinstituten kan worden verzekerd als ze succesvol blijken te zijn en aan de mogelijkheden voor de oprichting van nog meer maatschappelijke topinstituten.

Middelen voor de drie geselecteerde prioriteiten kunnen nu voor vier jaar worden toegekend. Indien de projecten succesvol zijn, kan het wenselijk zijn ze daarna te continueren. Op dit moment kan niet worden vastgelegd hoe dat gefinancierd zou moeten worden. Wel is een aantal mogelijkheden te noemen. Ten eerste kunnen de projecten dan meedingen in de procedures voor de smart mix regeling. Ten tweede is denkbaar dat NWO besluit ze te continueren uit de reguliere middelen. Ten derde is mogelijk, dat de projecten van een zo groot belang voor de betrokken vakdepartementen zijn gebleken, dat er ruimte op de departementale begroting voor wordt ingeruimd. Aan de hand van de mid termreview zal worden gezien of en hoe continuering na afloop van de periode van vier jaar gerealiseerd kan worden. De drie meest betrokken departementen, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie en Sociale Zaken en Werkgelegenheid zullen zich ervoor inspannen bij gebleken succes de continuïteit te waarborgen.

Hiermee is het werk aan de vraagprioriteiten nog niet afgerond. Er wordt nog gewerkt aan een programma op het gebied van systeeminnovaties.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)

BIJLAGE: korte beschrijving van de projecten

1. Kennis voor stedelijke problemen

Het Stedelijk Innovatieprogramma (STIP) is een meerjarig kennis- en innovatieprogramma dat kennis ontwikkelt om hardnekkige en urgente maatschappelijke problemen in steden aan te pakken. STIP is een gezamenlijk programma van het Kenniscentrum Grote Steden, NWO en de ministeries van BZK, VWS en VROM. STIP ontwikkelt nieuwe kennis voor steden. Door middel van de innovatie van bestaande denkwijzen, instituties en competenties wil STIP het probleemoplossend vermogen van steden een forse stap verder brengen. Daarmee verbetert en vergroot het stedelijk onderzoeksprogramma de kennisproductie, vertaalt zij de wetenschappelijk verworven inzichten naar de beleidspraktijk en brengt netwerken tot stand tussen wetenschappers en praktijkmensen. De basis voor STIP wordt gevormd door de Onderzoeksagenda Strategische Kennisthema's Grote Steden. Deze onderzoeksagenda is tot stand gekomen op basis van een uitgebreid veldonderzoek naar de kennisbehoefte en kennislacunes bij steden, departementen en wetenschap. Het gaat om een samenhangende onderzoeksagenda met twintig thema's, die de kennisbehoefte in de steden weerspiegelen.

STIP levert kennis op voor tenminste drie doelgroepen:

- steden: voor bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders;
- rijksoverheid;
- partners in en om de stad: lokale partijen, maatschappelijke organisaties en het lokale bedrijfsleven.

Met een aantal thema's is reeds gestart met financiële steun van NWO, en de ministeries van BZK, VWS en VROM. Op de thema's wordt zowel lang- als kortlopend onderzoek uitgevoerd.

2. Pensioenen en sociale zekerheid

Nederland neemt een unieke positie in de wereld in voor wat betreft haar pensioenstelsel. Alle drie de pijlers van het pensioensysteem die internationaal te onderkennen zijn (omslagstelsel, arbeidsgerelateerde collectieve pensioenfondsen en individuele voorzieningen) zijn binnen het Nederlands pensioenstelsel goed ontwikkeld. Daarnaast is wetenschappelijke expertise van uitstekende kwaliteit beschikbaar die kan worden ingezet bij het verder moderniseren en optimaliseren van het pensioenstelsel.

De financiële sector en de overheid zoeken naar nieuwe manieren waarop pensioenverzekeringen en de sociale zekerheid adequaat kunnen reageren op de uitdaging van vergrijzing. Bij deze sociale innovatie gaat het om het vinden van nieuwe wegen om stabiliteit, inkomenszekerheid en sociale cohesie te verzoenen met een goed functionerende arbeidsmarkt waarbij de talenten van mensen worden benut en onderhouden. Dit vereist dat macro-economische risico's op een efficiënte en eerlijke manier door de verschillende generaties worden gedeeld zonder dat daarbij prikkels om menselijk kapitaal te accumuleren en te benutten worden geschaad en de concurrentiepositie van het Nederlandse bedrijfsleven zwaar wordt belast. Daarbij moet worden voorkomen dat overhaaste ingrepen het vertrouwen in het stelsel aantasten en afbreuk doen aan verworvenheden die niet gemakkelijk weer zijn op te bouwen, zoals bijvoorbeeld de kapitaaldekking van een groot deel van de pensioenen. Door samenbundeling van aanbieders van gevarieerde pensioenvoorzieningen en wetenschappelijke expertise kan Nederland een belangrijke rol spelen in het internationale debat over pensioenvoorzieningen en kunnen Nederlandse aanbieders van pensioen-, verzekerings- en beleggingsproducten hun positie ook in het buitenland versterken.

In het najaar van 2003 is vanuit de Universiteit van Tilburg het initiatief genomen om te komen tot een netwerk voor het ontwikkelen en uitwisselen van kennis rond pensioenverzekeringen en sociale voorzieningen. Deelname aan dit Network for Studies on Pensions, Aging and Retirement (Netspar) is toegezegd door diverse banken. De ministeries van SZW, Financiën en EZ en de Sociale Verzekeringsbank hebben aangegeven graag te participeren. Tevens hebben onderzoekers van vele universiteiten hun interesse getoond. Netspar beoogt massa en focus te creëren bij het onderzoeken van de vele vragen die spelen rond pensioenverzekeringen en sociale voorzieningen en de product- en sociale innovatie die daarvoor vereist is.

3. *Internationalisering van het recht*

Omdat de betekenis van grenzen steeds verder vervaagt, krijgt de samenleving steeds meer een internationaal karakter. Dat geldt voor alle onderdelen van het recht; sommige onderwerpen zijn zelfs nauwelijks meer in nationaal verband te regelen. Men denke aan internet en de transacties die met behulp daarvan plaats vinden, aan grensoverschrijdende handel, aan het toezicht op financiële transacties, maar ook aan de bestrijding van criminaliteit of van milieuverontreiniging.

Internationalisering is niet alleen een kwestie van aanpassing van de nationale rechtsorde aan het verschijnsel van internationalisering. Het gaat om de vraag hoe de verschillende vormen, organisaties en ordeningsmechanismen die tot dusver binnen de nationale rechtsorde een plaats hebben, zich kunnen en zullen aanpassen aan zowel de afnemende betekenis van de nationale rechtsorde in het internationaal maatschappelijk verkeer als de toenemende internationale omgeving waarbinnen zij moeten functioneren.

Nu vanuit NWO de vestiging van het Study Centre for the Internationalisation of the Law (SCIL) is voorbereid, is het van belang de kennis die in maar vooral door dit centrum gebundeld en geproduceerd wordt, niet te beperken tot het internationale recht vanuit een primair juridisch of rechtswetenschappelijk gezichtspunt. Aandacht voor de inbedding van wat de internationalisering van het recht vermag in vergelijking tot, respectievelijk in aanvulling op wat andere maatschappelijke ordeningsmechanismen zoals sociale normen, organisaties en sociaal kapitaal vermogen, is cruciaal. De keuze van Den Haag als vestigingsplaats voor SCIL is bewust. Den Haag ontwikkelt zich tot de vierde stad van de Verenigde Naties (na New York, Geneve en Wenen) vanwege de vestiging van internationaal-rechtelijke instellingen, waarvan de vestiging van het Internationaal Strafhof de meest recente is. Voor het SCIL is één van de accenten gelegen op de bestudering van het humanitair recht. Aldus kan SCIL ook een functie vervullen in de ondersteuning van de internationaal-rechtelijke instellingen. Aandacht voor de digitalisering van bijvoorbeeld de uitspraken van grote tribunalen past daar ook bij. De bestudering van de vonnissen van de gerechtshoven en de annotering daarvan kan hiermee worden verbonden. Tevens kan expertise vanuit de instituties (rechters, stafpersoneel) bij het SCIL worden ingebracht, zodat een goede wisselwerking ontstaat.